

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-1-6>

УДК 316; 339.9

JEL O18

М. О. Карп'як

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

СОЦІАЛЬНА ЕКСКЛЮЗІЯ В ЕПОХУ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ

Досліджено сутність явища соціальної ексклюзії в умовах світових соціально-економічних трансформацій та сучасного розвитку суспільних систем. Здійснено оцінювання глобальних тенденцій та світових викликів, які впливають на поширення соціальної ексклюзії у соціумі. Обґрунтовується, що процеси соціально-економічних трансформацій об'єктивно призводять до поглиблення соціальної нерівності і, як наслідок, низької соціальної мобільності. Відтак поступово відбувається деформація соціального статусу індивіда, що супроводжується зниженням рівня його соціальної захищеності внаслідок відсутності ефективних механізмів забезпечення реалізації основних конституційних прав і свобод. Виявлено низку глобальних чинників, які об'єктивно зумовлюють поширення негативних соціальних явищ у суспільстві, зокрема соціальної ексклюзії, призводять до падіння життєвого рівня населення, а також до формування процесів поляризації та маргіналізації. Аргументуються причини, що лежать в основі формування явища соціальної ексклюзії, визначаються проблеми та ризики, що зумовлюють її розповсюдження у глобальному просторі. Виявляються особливості та форми прояву соціальної ексклюзії у сучасному світі під впливом викликів глобального характеру та світових соціально-економічних змін.

Ключові слова: соціальна ексклюзія, глобальні виклики, соціально-економічні трансформації, глобальний простір, соціальна нерівність, соціальні зв'язки, суспільство.

Карп'як М. SOCIAL EXCLUSION IN THE AGE OF ECONOMIC TRANSFORMATIONS: GLOBAL TRENDS AND FEATURES OF MANIFESTATION

Modern processes of globalization have significantly influenced the way of life of both domestic and international socio-economic systems. Transformations of economic models in the world, opening of borders, consolidation and emergence of new markets – all this has objectively led to the deepening of social inequality and, as a consequence, the declining social mobility caused by economic factors. As a result, there was a gradual deformation of the social status of the individual, which in turn was accompanied by a decrease in the level of his social protection due to the lack of effective mechanisms to ensure the realization of basic constitutional rights and freedoms. Numerous transformations of economic systems at different levels lead to the fact that large sections of the population are alienated from the results of economic development, in fact «excluded» or «disconnected» from the processes of social relations, limited or deprived of access to basic social institutions. This is manifested in huge gaps in income, deficits in participation, in particular in consumption, in the labor market, in certain aspects of social interaction and support, which, in turn, leads to the spread of the phenomenon of social exclusion. Therefore, the aim of the article is to study the global trends that determine the spread of social exclusion, as well as to identify the features of the manifestation of this phenomenon in the modern world. In the context of the study, the reasons underlying the formation of the phenomenon of social exclusion, problems and risks that determine its spread in the global space are substantiated. A general assessment of the factors that determine the risks of social exclusion in society is presented. Features and forms of manifestation of social exclusion in the modern world under the influence of global challenges and world socio-economic changes are also revealed. Thus, the global challenges facing the world and national communities, stimulate society to seek new models of socio-economic development that can ensure greater participation of all citizens in society, require the development and application of specific mechanisms that will allow everyone to equally influence all spheres of public life.

Keywords: social exclusion, global challenges, socio-economic transformations, global space, social inequality, social ties, society.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації суттєво вплинули на стан як вітчизняної, так і міжнародних соціально-економічних систем. Трансформації економічних моделей у світі, відкриття кордонів, укрупнення та поява нових ринків – все це об'єктивно призвело до поглиблення процесів соціальної нерівності і, як наслідок, низької соціальної мобільності, зумовленої економічними факторами. Відтак поступово відбувалася деформація соціального статусу індивіда, що супроводжувалася зниженням рівня його соціальної захищеності

внаслідок відсутності ефективних механізмів забезпечення реалізації основних конституційних прав і свобод.

Численні перетворення економічних систем різних рівнів призводять до того, що значні верстви населення виявляються відчуженими від результатів економічного розвитку, фактично «виключеними» або «відлученими» від процесів соціальних взаємовідносин, обмеженими чи позбавленими доступу до основних соціальних інститутів суспільства. Це проявляється у величезних розривах у

доходах, дефіцитах участі, зокрема у споживанні, у ринку праці, у певних аспектах соціальної взаємодії і підтримки, що, своєю чергою, зумовлює поширення явища соціальної ексклюзії.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі проблематику соціальної ексклюзії розглядали такі науковці: П. Абрахамсон, А. Турен, А. Сен, Н. Тихонова, Л. Курмишева, О. Ревнівцева, А. Дмитрієва, Л. Овчарова, Ю. Савельєв, С. Оксамитна, В. Хмелько та ін. У своїх працях, визначаючи категорію «соціальна ексклюзія», вони вивчали та досліджували її з різних підходів – від концепції соціальної стратифікації та функціональної теорії справедливості (з позиції «підходу можливостей» та оцінювання умов життя людей) до концепції розподілу суспільних благ і рівності цивільних і соціальних прав індивідів (поняття ексклюзії пов'язується з різного роду обмеженнями, створеними суспільством). Таким чином, концепція соціальної ексклюзії еволюціонувала від пояснення формування депривованих соціальних груп, що пов'язане з існуванням бідності, до розриву соціальних зв'язків і обмеження можливостей доступу до суспільних інститутів і заходів. Утім, попри значну кількість наукових праць у царині дослідження явища соціальної ексклюзії, недостатньо опрацьованим залишається питання обґрунтування форм та особливостей прояву соціальної ексклюзії в контексті впливу глобальних тенденцій, які саме зумовлюють поширення цього явища у сучасному світі.

Метою статті є дослідження глобальних тенденцій, що зумовлюють поширення соціальної ексклюзії, а також виявлення особливостей її прояву у сучасному світі.

Основні результати дослідження. Соціально-економічні та політичні процеси, що відбуваються в глобальному просторі, супроводжуються такими негативними соціальними явищами, як бідність, безробіття, недостатність участі індивіда в економічному житті, обмеженість його життєвих можливостей. Навіть рекордні темпи зростання світового ВВП у 1990-х і 2000-х роках не змогли вирішити згаданих проблем. Так, у доповіді ООН за 2014 р. «Забезпечення стійкого прогресу людства: зменшення вразливості й формування життєстійкості» зазначається, що 2,2 млрд людей у світі живуть на межі або за межею бідності.

Упродовж тривалого часу у світі вважалося, що економічне зростання є запорукою збільшення рівня зайнятості. Однак останнім часом економічне зростання не трансформувалось у зростання зайнятості. Так, якщо в 1980-х роках тривідсоткове зростання ВВП давало одновідсоткове зростання зайнятості, то вже в 1990-х роках тільки восьмивідсоткове зростання ВВП дає такий самий результат у збільшенні зайнятості.

Сьогодні в усьому світі 830 млн людей належать до категорії працюючих малозабезпечених (тих, хто живе на менше ніж 2 дол. США в день), а понад 1,5 млрд – до сфери незахищеної зайнятості, тобто до таких, які не мають гідних умов праці, не охоплені соціальним забезпеченням. Водночас наростає

тенденція багатомільйонних заробітних плат і пенсій. Так, на 80% населення світу припадає лише 6% світового багатства [1]. Розрив у споживчих можливостях між найбіднішими та найбагатшими у світі зараз складає більш ніж 800 разів [2].

Як наслідок, відбувається процес деформації соціальної структури суспільства аж до можливості розриву соціальних зв'язків. Нерівний доступ до благ призводить до поширення явища соціального виключення (ексклюзії), спричинює ослаблення соціальних зв'язків індивіда із суспільством, стимулюючи процес його деградації під впливом причин суб'єктивного або об'єктивного характеру. Опинившись за межами своєї соціальної групи або навіть суспільства загалом, індивід позбавляється можливості брати участь в основних видах діяльності в суспільстві [3].

Однією з ключових глобальних тенденцій, що спричинює поширення явища соціальної ексклюзії у світі, вважається зростання рівня безробіття та пов'язаного з цим процесу нерівності і бідності як його найвищої соціальної форми. Дослідники цих соціальних категорій визначають їх як загрозу суспільним потенціалам розвитку і стійкості. Зокрема, вони зазначають, що бідність не лише досить поширене явище, а є також постійним супутником людського розвитку; крім цього, сьогодні, за наявності технологічних досягнень людства та розвитку продуктивності праці, вона є результатом недосконалої системи суспільних відносин, тобто має яскраво виражену економічну складову, а також призводить до великих втрат як економічного, так і людського потенціалу [2]. Саме нерівність доходів і багатства, як зазначають дослідники, є основним джерелом соціальної ексклюзії у світі, вона також породжує розриви у споживанні, а отже, й у відтворенні людського потенціалу. Численні факти свідчать про те, що незбалансованість соціальних моделей розвитку спричиняє різку поляризацію суспільства на багатих і бідних, підриває довіру до інститутів ринку і демократії, створює загрозу для стійкості економічного зростання [2].

Проте не лише фактор бідності є основною глобальною причиною поширення явища соціальної ексклюзії. Існують ситуації, коли повністю забезпечені особи потрапляють у категорію «виключених» із соціальних процесів. Це зумовлюють чинники, які також мають глобальний характер впливу: економічна і соціальна нестабільність у світі, викликана коливаннями фондових ринків і періодичними світовими економічними кризами, незбалансованість глобального ринку праці, зростання соціального розшарування. Всі ці глобальні чинники об'єктивно призводять до падіння життєвого рівня населення та формування процесів маргіналізації (від лат. *margo* – край, межа; *marginalis* – той, що знаходиться скраю, на межі) окремих соціальних груп.

Слід зазначити, що у світі з'являються також нові маргінальні групи, які, як зазначають дослідники, «з різних причин опинившись поза природним соціальним середовищем і не зумівши адаптуватися до нових спільнот, переживають своєрідну кризу

самосвідомості» [3]. Зокрема, «новим маргіналом» може бути представник будь-якої соціальної верстви. Аналізуючи глобальні тенденції, що зумовлюють формування категорії «нових маргіналів», до останніх можемо віднести такі групи осіб:

1) особи, які внаслідок економічних трансформацій перестали бути затребуваними на ринку праці, відтак вимушені перекваліфікуватися, а водночас, окрім професійного, також змінювати і свій соціальний статус;

2) особи, які, бажаючи адаптуватися до нових соціально-економічних умов, шукають будь-яку зайнятість, щоб вижити в умовах нестабільності;

3) мігранти, зокрема біженці, які потрапили у нове соціальне середовище, значна частина з яких опинилася в статусі безробітних, із відсутністю житла, достатньої кількості засобів та умов для існування.

Аналізуючи прояви явища соціальної ексклюзії у географічному аспекті, можемо відзначити, що сьогодні її визначають ключовою проблемою у регіонах Східної Європи та Центральної Азії. Вважається, що у цій частині земної кулі саме проблема соціальної ексклюзії є наступною після бідності, а радше стоїть поряд чи навіть корелює з нею через багатомірність останньої. Особи з низьким рівнем доходів часто позбавлені доступу до якісної освіти, охорони здоров'я, матеріальних благ і можливості бути задоволеними життям, відчувати почуття власної гідності і користуватися іншими основними правами [2] і тому автоматично підпадають під категорію вразливих чи незахищених. Відтак поряд з бідністю ці соціальні групи, а також маргінальні спільноти частіше підлягають ризику бути позбавленими можливості на рівних брати участь у суспільному житті.

Оцінюючи соціальну ексклюзію у глобальному просторі за категоріями «ексклюзованих» або «виключених» соціальних груп, до таких здебільшого відносять:

- молодь;
- громадян похилого віку;
- людей, котрі протягом тривалого часу залишалися безробітними;
- осіб з фізичними або психічними обмеженнями;
- етнічні меншини;
- біженців;
- внутрішньо переміщених осіб і мігрантів.

Слід зазначити, що соціальна ексклюзія як явище набуває більшого розповсюдження у країнах і регіонах з низьким рівнем розвитку інфраструктурного забезпечення, оскільки за таких умов гостріше проявляється та зростає економічна і соціальна нерівність. Аналіз сучасних досліджень дає можливість прослідкувати тісний взаємозв'язок саме між розвитком інфраструктури та зниженням нерівності. Дослідження свідчать, що 1 млрд дол. США, вкладений в інфраструктуру, безпосередньо створює 15 тис. робочих місць і приблизно 30 тис. додаткових робочих місць у суміжних галузях [4]. Китай, який з 2000-х років

щорічно інвестує в інфраструктуру від 8 до 10% ВВП, Таїланд і В'єтнам (інвестиції в інфраструктуру понад 7%), Індія (4-6%) розглядають її розвиток як чинник вирішення проблем зайнятості та фундамент для подальших інновацій [5].

Результати дослідження інвестиційної статистики найбільш забезпечених і динамічних країн світу показують, що рівень їх вкладень в інфраструктуру у середньому сягає від 4 до 10% ВВП. Натомість країни, які характеризуються низькими темпами економічного зростання, навпаки, виділяють величезну кількість ресурсів на перерозподільні заходи, спрямовані на боротьбу не з причинами бідності та соціальної ексклюзії, а з їх наслідками [4]. Зокрема, Бразилія, Перу, Уганда, Гватемала, Венесуела, Росія витрачають значно більше грошей на субсидії і трансфери, ніж на державні інвестиції для розширення інфраструктурних мереж, системи освіти (існують дослідження, які свідчать, що освітня інфраструктура ще більшою мірою, ніж дорожня мережа, впливає на економічне зростання) і охорони здоров'я [6].

Оскільки соціальна ексклюзія тісно пов'язана з проблемою соціальної нерівності, слід також відзначити її взаємозв'язок з розподілом доходів та участю індивіда в процесах економічного зростання і збільшенні ВВП. Відомо, що зменшення участі індивіда в соціальних процесах і процесах економічного зростання здебільшого поступово призводить до його ексклюзії. Проте тут прослідковується також інша тенденція, а саме: що «більша справедливість» і «рівність» у розподілі доходів може одночасно сприяти виключенню більш вмотивованих і здатних груп населення від активної участі в цих процесах [7]. Як це відбувається? Оскільки у більшості країн, що розвиваються, а також країн з вищим рівнем бідності населення досить поширеною є практика застосування політики перерозподілу. Унаслідок такої політики індивіди можуть отримувати вигоди від економічного зростання як пасивні учасники, не беручи активної участі у збільшенні доходу або ВВП [7]. Це призводить і до ситуації, коли бюджет країни недоотримує значну частину доходу, на що також слід звернути особливу увагу.

Проаналізувавши прояви явища соціальної ексклюзії у світі та глобальні тенденції, які спричиняють поширення цього процесу у соціумі, представимо загальну оцінку чинників, що зумовлюють ризики соціальної ексклюзії (табл. 1).

У контексті дослідження явища соціальної ексклюзії, джерелом якої є різного роду обмеження, пов'язані з основними правами і свободами індивіда, слід зазначити також про таку глобальну проблему, як зростання міжнародного тероризму та транснаціональної організованої злочинності. Поширення таких негативних явищ змушує світове співтовариство й національні органи влади вживати можливих заходів боротьби з ними, а це певною мірою пов'язано саме з обмеженнями прав і свобод громадян. Вони проявляються у різних законах і нормативних актах як міжнародного, так і внутрішньонаціонального рівнів, які запроваджують

Таблиця 1

Глобальні чинники та тенденції, що зумовлюють поширення явища соціальної ексклюзії у світі

Глобальні чинники	Тенденції, що зумовлюють проблему	Ризики соціальної ексклюзії
Незбалансованість ринку праці	Мобільність і вільне пересування внаслідок відкриття кордонів Трансформація ринку праці, що зумовила виникнення нових професій Зростання потреби у вузько кваліфікованих спеціалістах внаслідок зниження пропозиції вузько кваліфікованої праці через її низьку вартість на ринку Підвищення попиту на жіночу працю та зростання частки жінок на ринку праці	Поширення безробіття через зниження вартості некваліфікованої праці Зростання категорії «працюючих малозабезпечених» і розширення сфери «незахищеної зайнятості» (відсутність гідних умов праці та соціального забезпечення) Збільшення соціального розшарування внаслідок значної диференціації у рівнях оплати праці Зростання нестабільності сімей унаслідок підвищенні активності жінок на ринку праці
Відтворення населення	Старіння населення: – «знизу» – внаслідок зниження народжуваності; – «зверху» – через зниження смертності	Складне матеріальне становище осіб старших вікових груп унаслідок нерозвиненості та закритості ринку праці для пенсіонерів Недосконалість системи надання соціальних послуг особам літнього віку Відсутність інститутів ресоціалізації Неадаптованість інфраструктури регіону до потреб осіб літнього віку
Самоідентифікація особистості	Збільшення потоків нелегальної або вимушеної міграції через низку причин: – національні особливості; – релігійні переконання; – расова приналежність; – соціальні фактори	Поширення процесів дискримінації, ксенофобії та расизму, загострення міжетнічних і релігійних конфліктів Проблема біженців Проблеми збереження культурної спадщини національних меншин
Дотримання прав і свобод особистості	Зростання міжнародного тероризму, що змушує світове співтовариство та національні органи влади вживати заходів боротьби з ним Поширення транснаціональної організованої злочинності та масових заворушень політико-економічного характеру Неоднозначність положень міжнародного законодавства щодо забезпечення основних прав і свобод людини й громадянина Розбіжності положень внутрішнього законодавства з вимогами міжнародно-правових актів, що зумовлюють обмеження прав і свобод людини й громадянина	Намагання деяких держав задля боротьби з тероризмом відступати від вимог міжнародно-правових актів у галузі прав людини Запровадження державами спеціальних правових режимів, пов'язаних з обмеженням основних прав і свобод людини й громадянина внаслідок поширення глобальних загроз Обмеження міжнародного права на громадянство, викликане положеннями Європейської конвенції, згідно з якими держави самі вправі встановлювати вимоги і правила щодо прийняття до свого громадянства громадян інших держав та осіб без громадянства

Джерело: складено автором.

спеціальні правові режими для захисту та безпеки своїх громадян. Водночас вони також накладають обмеження на інші категорії осіб, обмежуючи загальносвітове право особи на громадянство, а також інші конституційні права осіб, що відносяться до категорії основних прав і свобод людини й громадянина. Як наслідок, світ опинився перед дилемою: гарантувати безпеку держав і права людини на основі дотримання Статуту ООН або боротися з тероризмом й іншими порушеннями прав людини шляхом односторонніх дій із застосуванням збройної сили й подальшим обмеженням основних прав і свобод людини [8].

Ще однією проблемою, яка яскраво характеризує соціальну ексклюзію та відноситься до її типових проявів у світі, є дискримінація та пов'язані з нею явища, такі як ксенофобія та расизм. Особливо вони проявляються стосовно мігрантів і тимчасово переміщених з інших регіонів країни осіб.

Ксенофобія стосовно новітніх міграційних спільнот базується на таких поширених стереотипах [8]:

- іммігранти є конкурентами на ринку праці;
- іммігранти – розповсюджувачі «нетипових» інфекційних захворювань і загроза санітарно-епідеміологічному стану країни;
- іммігранти суттєво погіршують криміногенну ситуацію;
- надання іммігрантам дозволів на перебування та надання статусу біженця створює загрозу для національної безпеки країни та може спричинити «розмивання» нації;
- іммігранти – це переважно громадяни з бідних країн «третього світу», люди з іншим віросповіданням, культурою та менталітетом;
- іммігранти – це малоосвічена група населення, схильна до ведення паразитичного способу життя.

Запобігання поширенню цих негативних соціальних явищ, зокрема відсутності толерантного ставлення та подекуди відвертої ворожості стосовно мігрантів, є однією з ключових проблем сучасного світу, яка має також вагоме економічне і політичне значення. За даними міжнародного експертного

дослідження «Парламентарі світу про виклики сучасності», 48,6% експертів серед загальносвітових глобальних проблем, які вимагають першочергового вирішення, назвали міжетнічні та релігійні конфлікти [9]. Цю ж проблему експерти поставили на друге місце у списку глобальних проблем людства.

Однією з основних перешкод на шляху інтеграції мігрантів у суспільства країн проживання та забезпечення їх основними правами людини є стійкі антиміграційні настрої та дискримінаційні практики, спрямовані на обмеження міграційних потоків [9]. Крім цього, загострення соціально-економічних проблем у суспільствах країн проживання мігрантів, спричинених, зокрема, глобальною економічною кризою та поглибленням рівня безробіття ще більше підсилюють ці негативні тенденції. Отже, одним з пріоритетів державної міграційної політики країн мають стати заходи, спрямовані на подолання негативних упереджених антиміграційних настроїв, забезпечення належної та безпечної інтеграції мігрантів у суспільство країни проживання, що сприятиме також підвищенню їх ролі у соціально-економічних процесах і суспільному житті.

Слід зазначити, що сьогодні ЄС проводить політику кооперації в соціальній сфері, яка спрямована саме на боротьбу з такими негативними соціальними явищами, як бідність, нерівність, соціальна поляризація та маргіналізація. Основні зусилля також спрямовані на підвищення актуальності означеної проблематики, пошук шляхів і можливостей для осіб, які потрапили у категорію соціально виключених, повернутися до активної діяльності і знову бути залученими до соціально-економічних процесів у суспільстві. Характерними та найбільш дієвими напрямками допомоги соціально вразливим верствам населення є застосування різноманітних програм підтримки соціальних інновацій на основі надання інноваційних технологій у навчанні й освіті, сприяння у пошуку своєї ніші на ринку праці та відповідної зайнятості, яка б дала змогу таким особам найбільш повно реалізувати свій потенціал, а також налагодити соціальну взаємодію.

Висновки. Таким чином, глобальні виклики, що постають перед світовою та національними спільнотами, стимулюють суспільство до пошуку нових моделей соціально-економічного розвитку, здатних забезпечувати більший рівень участі всіх громадян у соціумі, вимагають розроблення і застосування конкретних механізмів, які дозволять кожній людині рівноправно впливати на всі сфери суспільного життя.

У подальшому планується дослідити проблему формування соціальної ексклюзії в Україні, а також розробити відповідні рекомендації з подолання цього явища в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Романіка Т. К. Соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки*: зб. наук. пр. 2017. № 3(81). С. 116-123.

2. Тютюнникова С. В., Пивоварова К. Л. Інклюзивний розвиток національної економіки як чинник подолання бідності. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 105-111.

3. Овчарова Л. М. Причини та форми прояву соціальної ексклюзії у сучасному українському суспільстві. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/170.pdf>

4. Шеремет А. Р. Суперечності пенсійної реформи в контексті реалізації концепції інклюзивного розвитку. *Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення: матеріали Міжн. науково-практичної інтернет-конференції* (м. Харків 06.02.2020). Харків. URL: <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2499/2375>

5. Афонцев А. Мировая экономика в поисках новой модели роста. *Мировая экономика и международные отношения*. 2014. № 2. С. 3-12.

6. Піддубна А. В. Перспективи інклюзивного розвитку України. *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності: матеріали II всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Львів: Галицька видавнича спілка, 2019. 119 с. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/attach/2019/12408/zbirn_uk_nu_lp_2019_1.pdf

7. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1(51). С. 187-197.

8. Самотуга А. В. Обмеження конституційних прав і свобод людини й громадянина як предмет порівняльно-правового дослідження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*: зб. наук. пр. 2011. № 2. С. 102-109. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/02_2011/11savppd.pdf

9. *Проблема попередження проявів дискримінації, ксенофобії та расизму щодо представників новітніх міграційних спільнот: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень*. Київ, 2013. URL: <https://miss.gov.ua/doslidzhennya/politika/problema-poperedzhennya-proyaviv-diskriminacii-ksenofobii-ta-rasizmu-schodo>

References

1. Romanika, T. K. (2017). Cotsial'no-ekonomichni naslidky molodizhnoho bezrobittya [Socio-economic consequences of youth unemployment]. In *Naukovyy visnyk Poltav's'koho universytetu ekonomiky i torhivli [Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade]* Vol. 3(81) (pp. 116-123). [in Ukrainian].

2. Tyutyunnikova, S. V., & Pyvovarova, K. L. (2018). Inklyuzyvnyy rozvytok natsional'noyi ekonomiky yak chynnyk podolannya bidnosti [Inclusive development of the national economy as a factor in overcoming poverty]. *Biznes Inform – Business Inform*, 8, 105-111. [in Ukrainian].

3. Ovcharova, L. M. (2017). Prychyny ta formy proyavu sotsial'noyi eksklyuziyi u suchasnomu

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

ukrayins'komu suspil'stvi [Causes and forms of social exclusion in modern Ukrainian society]. *Molody vcheny – Young scientist*, № 10(50). Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/170.pdf> [in Ukrainian].

4. Sheremet, A. R. (2020). Superechnosti pensynoyi reformy v konteksti realizatsiyi kontseptsiyi inklyuzyvnoho rozvytku [Contradictions of pension reform in the context of the concept of inclusive development]. In *Inklyuzyvnyy rozvytok ekonomiky v umovakh hlobal'nykh vyklykiv s'ohodennya [Inclusive economic development in the context of global challenges today]*: Proceedings of the Internet-Conference, 2020, February 06. Kharkiv: Kharkiv National University of Municipal Economy named after O. M. Beketov. Retrieved from <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2499/2375> [in Ukrainian].

5. Afontsev, A. (2014). Mirovaya ekonomika v poiskakh novoy modeli rosta [The world economy in search of a new model of growth]. *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnyye otnosheniya – World economy and international relations*, 2, 3-12. [in Russian].

6. Piddubna, A. V. (2019). Perspektyvy inklyuzyvnoho rozvytku Ukrainy [Prospects for inclusive development of Ukraine. In *Publichne upravlinnya ta administruvannya: konkurentni vyklyky suchasnosti [Public administration: competitive challenges of the present]*: Proceedings of the Internet Conference. Lviv: Galician Publishing Union. Retrieved from https://lpnu.ua/sites/default/files/attach/2019/12408/zbirnyk_nu_lp_2019_1.pdf [in Ukrainian].

7. Prohnyimak, O. D. (2018). Inklyuzyvnyy rozvytok Ukrainy: pereshkody vs perspektyvy [Inclusive

development of Ukraine: obstacles vs prospects]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu – Economic Bulletin of Donbass*, 1(51), 187-197. [in Ukrainian].

8. Samotuha, A. V. (2011). Obmezhennya konstitutsiynykh prav i svobod lyudyny i hromadyanyna yak predmet porivnyal'no-pravovoho doslidzhennya [Restriction of constitutional rights and freedoms of man and citizen as a subject of comparative legal research]. In *Naukovyy Visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna [Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Series: Law]*: Vol. 2 (pp. 102-109). Retrieved from http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/02_2011/11savppd.pdf [in Ukrainian].

9. Problema poperedzhennya proyaviv dyskryminatsiyi, ksenofobiyi ta rasyzmu shchodo predstavnykiv novitnikh mihratsiynykh spil'not [The problem of preventing discrimination, xenophobia and racism against members of the newest migrant communities]: Analytical note (2013). Kyiv: National Institute for Strategic Studies. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/problema-poperedzhennya-proyaviv-diskriminacii-ksenofobii-ta-rasizmu-schodo> [in Ukrainian].

Надійшло 03.02.2020 р.

Scientific-practical journal "REGIONAL ECONOMY"

Scientific-practical journal "Regional economy" is a specialized scientific-practical publication, which highlights such theoretical and applied issues: the formation and implementation of state regional policy in Ukraine, the problems of socio-economic life of the regions, territorial development, environmental management and ecological security, social policy, cross-border cooperation, rural development, investment and innovation policy, Finance and banking.

Journal "Regional economy" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 7.10.2015 №1021).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2012.

The journal's website: www.re.gov.ua